

Vragen gesteld door de leden der Kamer, met de daarop door de regering gegeven antwoorden

550

Vragen van het lid **Bisschop** (SGP) aan de Ministers van Justitie en Veiligheid en van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties over *het bericht «Tot hoever kan XR gaan met snelwegblokkades?»* (ingezonden 15 september 2023).

Antwoord van Minister **Yeşilgöz-Zegerius** (Justitie en Veiligheid), mede namens de Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (ontvangen 7 december 2023). Zie ook Aanhangsel Handelingen, vergaderjaar 2023–2024, nr. 182.

Vraag 1

Bent u bekend met de berichten «Tot hoever kan XR gaan met snelwegblokkades?»¹ van het Reformatorisch Dagblad van 13 september en «Klimaatactivisten moeten vrezen voor vervolging: politie en OM willen arrestanten weer registreren»² van het AD van 14 september?

Antwoord 1

Ja.

Vraag 2

Deelt u de mening dat illegale acties zoals het blokkeren van de snelweg (hetgeen door de burgemeester uitdrukkelijk verboden is) als overtreding van de Wet openbare manifestaties (Wom) gelden?

Antwoord 2

Ja, die mening deel ik. De burgemeester van Den Haag heeft vanaf 9 september beperkingen opgelegd aan de demonstratie van Extinction Rebellion (hierna: XR) op de Utrechtsebaan/A12 en als alternatieve locatie de Laan van Reagan en Gorbatsjov aangewezen. Het blokkeren van de Utrechtsebaan/A12 is daarom in strijd met de beperking zoals opgelegd door de burgemeester en geldt als overtreding van artikel 11 van de Wet openbare manifestaties. Op 10 oktober heeft XR laten weten voorlopig te stoppen met het blokkeren van de A12.

¹ Reformatorisch Dagblad, 13 september 2023, Tot hoever kan XR gaan met snelwegblokkades? (www.rd.nl/artikel/1034254-tot-hoever-kan-xr-gaan-met-snelwegblokkades).

² AD, 14 september 2023, Klimaatactivisten moeten vrezen voor vervolging: politie en OM willen arrestanten weer registreren (<https://www.ad.nl/binnenland/klimaatactivisten-moeten-vrezen-voor-vervolging-politie-en-om-willen-arrestanten-weer-registreren-af60f11a/>).

Vraag 3 en 4

Kunt u aangeven hoeveel aanhoudingen er per dag zijn verricht en in hoeveel gevallen dit heeft geresulteerd in een bestuurlijke boete of strafrechtelijke vervolging?

Vindt u ook dat het welbewust demonstreren op een door de burgemeester verboden locatie, in dit geval op de snelweg, als zodanig al voldoende grond is voor het opleggen van een boete? Zijn om deze reden boetes opgelegd? Zo nee, waarom niet?

Antwoord 3 en 4

Het Openbaar Ministerie (OM) heeft laten weten dat het blokkeren van een snelweg op zichzelf gevaarlijk en verboden is. Het blokkeren van de A12 was in dit geval niet toegestaan onder het recht op demonstratie; de burgemeester heeft demonstraties op de Utrechtsebaan/A12 steeds verboden. Als mensen in strijd met de opgelegde beperking toch de Utrechtsebaan/A12 op gaan om actie te voeren, plegen zij een strafbaar feit in de zin van de Wet openbare manifestaties. Voor dit strafbare feit zijn mensen aangehouden. Het OM heeft een zelfstandige bevoegdheid om te bepalen in welke zaken vervolgens vervolging wordt ingesteld. In zaken die voor de rechter komen is het aan de rechter om te bepalen of iemand wordt veroordeeld, en zo ja tot welke straf. Het is niet aan mij als Minister van Justitie en Veiligheid om in die beslissingen te treden.

Het OM heeft besloten om geen strafvervolging in te stellen tegen personen die zijn aangehouden voor overtreding van de Wet openbare manifestaties gelet op eerdere rechterlijke uitspraken waaruit het OM opmaakt dat vervolging voor de Wet openbare manifestaties snel disproportioneel zal zijn. Dat betekent niet dat er een vrijbrief is gegeven. Er zijn diverse aanhoudingen verricht voor andere feiten, zoals wederspansigheid, mishandeling en belediging. In die gevallen wordt door het OM per geval beoordeeld of wordt overgegaan tot strafvervolging.

In dit kader wens ik ook nog mee te geven dat de lokale driehoek constant moet afwegen waar de inzet van politie en OM het hardste nodig is. De capaciteit is – altijd – beperkt en kan maar één keer ingezet worden. De afgelopen tijd hebben we gezien dat de politie ook haar andere taken moet kunnen uitvoeren, bijvoorbeeld bij de ongeregelde heden bij Ajax – Feyenoord. Acties waarbij actievoerders zich niet aan de afspraken met de lokale driehoek houden drukken zwaar op die capaciteit, en dat betreurt ik ten zeerste. Demonstreren is in ons land een groot goed, maar men moet zich daarbij wel aan de regels en afspraken houden. De lokale driehoek bepaalt de wijze waarop eventueel wordt ingegrepen tijdens demonstraties waarbij de afspraken en regels niet worden gerespecteerd.

De tabel hieronder geeft weer hoeveel aanhoudingen er dagelijks zijn verricht in de periode van 9 tot en met 21 september jl.

Datum	Aantal aanhoudingen
9 september 2023	2.433
10 september 2023	522
11 september 2023	271
12 september 2023	198
13 september 2023	308
14 september 2023	179
15 september 2023	380
16 september 2023	668
17 september 2023	429
18 september 2023	142
19 september 2023	226
20 september 2023	138
21 september	94

Vraag 5 en 6

Wat is uw oordeel over de uitspraak van het Openbaar Ministerie (OM) dat «een aanhouding op zich al genoeg straf is.» Bent u het met de stelling eens dat een aanhouding bedoeld is om iemand te verhoren, maar dat dit geen straf is?

Hoe verhoudt uw uitspraak in het vragenuur van 12 september jongstleden dat «er onder bepaalde omstandigheden op grond van overtreding van de

Wet openbare manifestaties vaak geen reden is om een straf op te leggen als de verdachten al zijn aangehouden door de politie» zich tot artikel 7 sub b en artikel 11 lid 1 van de Wet openbare manifestaties dat het negeren van het verbod van de burgemeester wordt gestraft met een gevangenisstraf van ten hoogste twee maanden of een geldboete van de tweede categorie?

Antwoord 5 en 6

In het vragenuur van 12 september jl. heb ik uitgelegd dat het OM heeft aangegeven op basis van eerdere rechterlijke uitspraken geen kans te zien voor strafvervolgning van actievoerders die destijds enkel waren aangehouden voor overtreding van de Wet openbare manifestaties. De reden hiervoor is dat dit gelet op eerdere rechterlijke uitspraken snel disproportioneel zal zijn. Het is aan het OM om te bepalen in welke zaken vervolging wordt ingesteld. In zaken die voor de rechter komen is het aan de rechter om te bepalen of iemand wordt veroordeeld en zo ja, tot welke straf. Het is niet aan mij als Minister van Justitie en Veiligheid om daar een oordeel over te vellen.

Vraag 7

Deelt u de mening dat alle gedragingen die door de formele wetgever strafbaar zijn gesteld, ook strafbaar zijn tijdens een betoging, zoals ook volgt uit artikel 9 lid 1 Grondwet, waarin staat dat het recht tot betoging wordt erkend, *behoudens iedere verantwoordelijkheid volgens de wet?*

Antwoord 7

Ja, die mening deel ik. Demonstranten moeten zich net als iedereen houden aan de wet. Het is aan de lokale driehoek om demonstraties in goede banen te leiden en vervolgens aan het OM om al dan niet strafrechtelijk op te treden.

Vraag 8

Deelt u de mening dat artikel 11 lid 1 en artikel 7 sub b en de leden 1 en 2c van artikel 5 van de Wet openbare manifestaties het OM de mogelijkheid biedt om overtreders strafrechtelijk te vervolgen op grond van deze geprivilegieerde strafbaarstelling?

Antwoord 8

Als demonstranten zich niet houden aan voorschriften of beperkingen die door de burgemeester zijn gesteld, is dat een overtreding van artikel 11 van de Wet openbare manifestaties. Dit betekent dat daartegen strafrechtelijk kan worden opgetreden. Maar aanhouden, vervolgen en veroordelen houden ook een inmenging in op het recht om te demonstreren. Daarom moet elke vorm van optreden wel noodzakelijk en proportioneel zijn. Zoals uit het antwoord op vragen 3 en 4 blijkt, kan in sommige gevallen aanhouding gerechtvaardigd zijn, maar kan een strafvervolgning desondanks niet opportuun worden geacht door het OM.

Vraag 9

Deelt u de mening dat het niet in een rechtsstaat thuis hoort dat activisten die moedwillig en zelfs herhaaldelijk de wet overtreden straffeloos worden weggestuurd?

Antwoord 9

Ik ben ten stelligste van mening dat in een rechtstaat iedereen zich aan de wet moet houden, en dat niemand boven die wet staat. Het OM is belast met de vervolging van strafbare feiten en maakt bij de beslissing tot het al dan niet voortzetten van een vervolging afwegingen die mede zijn gebaseerd op eerdere uitspraken van rechterlijke instanties. Het is niet aan mij als Minister van Justitie en Veiligheid om in deze beoordeling te treden.

Vraag 10

Wat denkt u dat het met het moreel van de politieagenten doet dat zij iedere dag activisten van de weg staan te plukken die soms na een uur terugkeren op de snelweg?

Antwoord 10

Allereerst wil ik laten weten dat ik grote waardering heb voor het ordelijke verloop van de handhaving door de politie. De wijze waarop de politie tijdens demonstraties optreedt, wordt bepaald binnen de lokale driehoek. Het handhaven van de openbare orde en dus ook het faciliteren en zo nodig begrenzen van demonstraties is onderdeel van de reguliere politietoek. Ik kan mij voorstellen dat het frustrerend kan zijn voor politieagenten omdat zij niet elders in het land kunnen worden ingezet waar het in hun ogen ook nodig is.

Vraag 11 en 12

Hoe beoordeelt u de uitspraken van de hoofdofficier van Justitie van Den Haag «als mensen strafbare feiten plegen, zoals het blokkeren van de A12, dan wil je daar een vervolg aan geven» en «als de politie gaat registreren of een proces verbaal uitdeelt, kunnen de deelnemers mogelijk wel worden vervolgd als ze strafbare feiten begaan»? Kunt u aangeven of het klopt dat er tot nu toe geen personalia werden opgeschreven of geregistreerd worden bij een aanhouding van een snelweg-activist?

Welke inschattingen zijn gemaakt als het gaat om de beschikbaarheid van voldoende capaciteit voor registratie van activisten met het oog op eventuele vervolging, wetende dat Extinction Rebellion (XR) vooraf aangaf dat de acties voorlopig niet zouden stoppen? Hoe is het mogelijk om bij recidive vervolging in te stellen als niet bekend is of er sprake is van recidive?

Antwoord 11 en 12

Zoals ik reeds heb aangegeven, heeft het OM een eigenstandige bevoegdheid om te bepalen in welke zaken vervolging wordt ingesteld. Het OM heeft aangegeven in beginsel geen strafvervolging in te stellen voor overtreding van bepalingen van de Wet openbare manifestaties (artikel 11 van de Wet openbare manifestaties). Vervolging voor een dergelijk feit zal snel disproportioneel zijn. Uiteraard zal deze beoordeling altijd afhankelijk zijn van de omstandigheden van het geval.

De politie en het Openbaar Ministerie hebben de mogelijkheden onderzocht tot registratie van XR-demonstranten die, nadat zij zijn aangehouden en weer in vrijheid zijn gesteld, terugkeren naar de blokkade van de A12. Het OM heeft daarbij eveneens gekeken of het in die gevallen kan overgaan tot strafrechtelijke vervolging. Er zijn enkele tientallen personen geregistreerd, maar daarbij is geen herhaling van het plegen van overtredingen geconstateerd. Gebleken is dat het registreren van personen een extra, en naar het oordeel van het OM onevenredige, druk legt op de capaciteit van de politie. Om die reden is na verloop van tijd niet meer geregistreerd. Deze afweging moet worden bezien in het licht van het dilemma dat reeds in het antwoord op de vragen 3 en 4 is geschetst, namelijk dat capaciteit altijd beperkt is en maar één keer kan worden ingezet, terwijl de politie ook haar andere taken moet kunnen uitvoeren.

Vraag 13

Hoe beoordeelt u de inschatting van het OM dat na 5 dagen demonstreren er wel geregistreerd en vervolgd wordt in verband met het structurele karakter van de snelwegdemonstraties terwijl XR zelf bekend gemaakt heeft dat de demonstraties een structureel karakter zullen hebben?

Antwoord 13

Zoals ik eerder aangaf, hebben de politie en het Openbaar Ministerie de mogelijkheid onderzocht om XR-demonstranten die meermaals de Wet openbare manifestaties overtreden, te registreren en eventueel te vervolgen. Dit heeft niet geleid tot vervolgbare zaken.

Vraag 14

Deelt u de mening dat het onverteerbaar is dat de huidige vorm van demonstreren door XR een onevenredig grote inzet van de politie vergt waardoor zaken zoals huiselijk geweld blijven liggen?

Antwoord 14

Het is zeer frustrerend dat politiecapaciteit niet elders kan worden ingezet door demonstraties. Ondanks dat dit onderdeel is van de reguliere politietoek wringt het daarmee wel op andere terreinen. We zien dat op het moment zelf,

maar zullen dit ook daarna merken als bijvoorbeeld overuren gecompenseerd gaan worden. De wijze waarop de politie tijdens demonstraties optreedt, wordt bepaald binnen de lokale driehoek. Hierbij wordt dus ook bepaald hoeveel inzet er nodig is van de politie. De aanhoudende inzet bij deze demonstraties betekent dat er scherpe keuzes moeten worden gemaakt door het gezag waarvan de consequenties het lokale niveau kunnen overstijgen. Door de langdurige en grote inzet is bijstand nodig van politiemedewerkers buiten de eenheid Den Haag. Hiermee reikt de impact van een lokale demonstratie – met daarbij een lokale afweging – tot buiten de eenheid Den Haag. De afwegingen vinden plaats op lokaal niveau en binnen de eenheden onderling. Ik heb er al het vertrouwen in dat dit op een juiste wijze verloopt.

Vraag 15

Hoe beoordeelt u de uitspraak van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens (EHRM) in de zaak Kudrevičius e.a./Litouwen³ waarin het Hof oordeelt dat met een beroep op de subsidiariteits- en proportionaliteitstoets het gerechtvaardigd is om bestuursrechtelijke of strafrechtelijke sancties te treffen vanwege het blokkeren van snelwegen?

Antwoord 15

In deze zaak uit 2015 schaarde het Europees Hof voor de Rechten van de Mens het met tractoren blokkeren van drie belangrijke Litouwse snelwegen gedurende twee aaneengesloten dagen onder het recht om vreedzaam te demonstreren. Wel volgde er een veroordeling tot voorwaardelijke gevangenisstraffen van de boeren. In algemene zin geldt dat optreden tegen demonstranten dient te voldoen aan de eisen die het EVRM stelt aan een beperking van de demonstratievrijheid. Bij de beoordeling of aan deze eisen is voldaan, zijn de aard en de ernst van de (strafbare) gedraging en de aard en de ernst van het optreden relevante factoren. Als demonstranten zich schuldig maken aan gewelddadigheden of hiertoe aanzetten of als zij het dagelijks leven en de activiteiten die door anderen rechtmatig worden uitgevoerd opzettelijk ernstig verstoren, verdergaand dan dat je mag verwachten bij een «normale» demonstratie, dan is strafrechtelijk optreden – tot aan een gevangenisstraf aan toe – eerder gerechtvaardigd. Bij de beoordeling van de proportionaliteit van strafrechtelijk optreden wordt ook het «chilling effect» ervan meegewogen.

Vraag 16

Bent u bereid om met de driehoek in gesprek te gaan en hen te wijzen op de mogelijkheden die de Wom biedt om strafrechtelijke vervolging in te stellen of bestuursrechtelijke boetes of last onder dwangsommen op te leggen aan (recidiverende) blokkade-activisten zoals ook in een zaak van februari 2023 door de rechter werd toegestaan?⁴

Antwoord 16

De driehoek is conform de scheiding der machten een eigenstandige gezag dat over de inzet van de politie gaat. Regelmatig spreek ik met lokale gezagsdragers over handelingsperspectieven bij demonstraties. Echter, het is van belang te benadrukken dat demonstraties worden beoordeeld door het lokale gezag en het uiteindelijk – in zaken die voor de rechter komen – aan de rechter is om een oordeel te geven over de rechtmatigheid van het handelen.

³ EHRM (Grote Kamer) 15 oktober 2015, ECLI:CE:ECHR:2015:1015JUD003755305, appl.nr. 37553/05 (Kudrevičius e.a./Litouwen)

⁴ Rb. Noord-Holland 22 februari 2023, ECLI:NL:RBNHO:2023:1413.